

Dolazak sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Žminj

Uz 50. obljetnicu dolaska i djelovanja (1972.–2022.)

Elvis Orbančić*

Sažetak

Cilj je ovoga rada, metodologijom uobičajenom u povijesnoj znanosti, opisati pripreme za otvaranje filijale (podružnice) kao i sam doček sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga Provincije Majke Dobrog Savjeta – Rijeka u Župu sv. Mihovila arkandela u Žminju 15. prosinca 1972. godine, gdje one pastoralno djeluju sve do danas. Predstavljani su rezultati arhivskih istraživanja, usmenih svjedočanstava te je korištena relevantna historiografska literatura. Riječ je o prvom radu koji znanstveno obrađuje jednu žensku redovničku zajednicu na području Porečke i Pulske biskupije u drugoj polovici 20. stoljeća.

Ključne riječi: sestre milosrdnice; Žminj; Porečka i Pulska biskupija; povijest redovništva; povijest župe; 20. stoljeće

Uvod

Sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga došle su na područje današnje Hrvatske na poziv zagrebačkoga biskupa Jurja Haulika 1845. godine (Šanjek, 1991, 331).¹ Bio je to slijed složenih društvenih gibanja nakon Francuske revolucije koji je uključivao i novi odnos Crkve prema svijetu (Franzen, 1993, 287). Na hrvatskom prostoru tada aktualan proces nacionalnoga buđenja išao je u paru s religioznim preporodom, koji je obilježila pojava nekih novih redova i kongregacija (Šanjek, 1991, 331).

U razdoblju između dva svjetska rata u većim mjestima Istre bile su nazočne talijanske redovnice. Njihova je zadaća bila vođenje odgojnih zavoda, rad u bol-

* Dr. sc. Elvis Orbančić, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, Područna jedinica u Puli. Adresa: Prolaz kod kazališta 2, 52100 Pula, Hrvatska. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8596-8744>. E-adresa: eorbanic@hazu.hr

¹ O djelovanju sestara usp. Vračić i Kovačić, 1996; 1998. O odnosu jugoslavenskoga komunističkoga režima prema Družbi usp. Popić, 2021.

nicama i domovima za stare i nemoćne.² Propašću fašističkoga režima i stupanjem na snagu novih političkih okolnosti te su redovnice otišle iz Istre. Dolaskom komunističke vlasti i nove države, pojedini svećenici pozvali su hrvatske redovnice s namjerom popunjavanja njihovih mjesta. Tako su u veljači 1947. došle prve hrvatske milosrdnice u Pulu, da bi potom došle i u druga mjesta toga poluotoka. Sestre milosrdnice pozvali su u Poreč Božo Milanović³ i porečki župnik Antonio Crisma (1903.–1971.) da vode zabavište u kući sestara Božje providnosti. Bilo je to 11. ožujka 1947. godine. Kasnije su milosrdnice djelovale u porečkoj bolnici i staračkom domu te su preseljenjem biskupa Dragutina Nežića⁴ iz Pazina u Poreč, 1969. godine, preuzele vođenje domaćinstva u biskupskoj kuriji. Osim toga, od 1966. godine u tu je zajednicu došla sestra katehista čiji je zadatak bio poučavati vjeronauku djecu nižih razreda osnovne škole, voditi crkveno pjevanje i sviranje te obavljanje poslova sakristanke u porečkoj bazilici i crkvi Majke Božje. Od 1950. godine sestre su pozvane služiti i u pazinskom sjemeništu, gdje su se posebice istaknule kao umješne krojačice te su od rabljene robe pravile nova odijela. S vremenom su preuzimale sve više poslova te je i njihov broj rastao. S dacima su se toliko zbližile da su im nadomještale majke i sestre. Smanjenjem broja sjemeništara smanjio se je i broj sestara na službi u toj ustanovi, pa su ih 1978. bile samo dvije. Osim u sjemeništu, zajednica sestara osnovana je u župi Pazin, kamo su došle zajedno sa župnikom Ivanom Bartolićem⁵ iz Tinjana 1967. godine (Kirn i Nosić, 1980, 170–188).

Sestre milosrdnice od 1947. do 1978. djelovale su, osim u navedenim mjestima, još u nizu istarskih župa (usp. *Tablica 1*). Može se opaziti kako je angažman sestara po župama Istre krenuo odmah nakon završetka Drugoga svjetskoga rata, a posebno je bio aktualan 50–ih godina 20. stoljeća. Novi val stanovitoga buđenja i uključivanja sestara u život istarskih župa bio je neposredno nakon Drugoga vatikanskoga koncila (1962.–1965.). Važno je naglasiti da je najveći poticaj da redovnice pođu na župe bio pritisak države na Crkvu, a posebno na redovničke zajednice. Redovnicama su, naime, bile oduzete brojne i različite ustanove u kojima su dotada vršile apostolat (Mandarić, 1997, 593; Popić, 2021), a župnici su s druge strane trebali pomoć u katehizaciji djece i mladih jer je vjeronauk bio zabranjen u školama (o zabrani vjeronauka usp. Srakić, 2000). Nesporno su takvom »pastoralnomu radu u preobrazbi«⁶ pridonijele poboljšane materijalne mogućnosti pojedinih župa, kako nam pokazuje ovdje predstavljen primjer Žminja.⁷

2 O hrvatskim redovnicama, a koje su bile milosrdnice, između dva svjetska rata u susjednoj Rijeci pisao je Marko Medved (2013, 123–129).

3 O mons. Boži Milanoviću (1890.–1980.) usp. Hek, 1982; Hek, 1988; Bertoša, 2000; Trogrlić, 2011.

4 Dragutin Nežić (1908.–1995.) bio je od 1947. administrator jugoslavenskoga dijela biskupija Tršćanske i Koparske, a od 1960. biskup Porečko–pulski. U Pazinu je 1955. otvorio Bogoslovno sjemenište i Visoku teološku školu (usp. Močibob, 1996; Bratulić, 2000; Jakovljević et al., 2019).

5 O mons. Ivanu Bartoliću (1921.–2016.) usp. Prodan, 2019.

6 Sintagmu koristi papa Franjo u svojoj apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium* (EG).

7 U ovaj su rad uvrštena i usmena svjedočanstva sudionika opisanih događanja, koja ovdje donosimo s njihovim pristankom. Za potrebe rada razgovarali smo s Bogumilom Ermanom 3. rujna 2021., s. Augustom Modrušan 17. rujna 2021., Milanom Mužinom 19. lipnja 2021., Biankom

Tablica 1. Početci djelovanja sestara milosrdnica u istarskim župama nakon Drugoga svjetskoga rata (1947.–1972.) (izvor: Kirn i Nosić, 1980, 170–188)⁸
Table 1. The beginnings of activity of the Sisters of Charity in the parishes of Istria after the Second World War (1947–1972) (source: Kirn and Nosić, 1980, 170–188)

Godina početka službe	1947.	1950.	1951.	1954.	1957.	1958.	1959.	1967.	1969.	1972.
Mjesto (župa)	Poreč	Pazin (Sjemenište)	Labin	Tinjan	Medulin	Rovinj	Buje	Pazin (Župa)	Pula (Župa sv. Pavao)	Žminj

1. Pogled na povijest župe sv. Mihovila arkandela u Žminju do 1972. godine

U crkveno–administrativnom smislu, Žminj je najranije od 12. stoljeća, kada se prvi put spominje u vrelima (Križman, 2008), pa sve do 1788. godine bio dijelom Porečke biskupije, a potom je godine dodijeljen novoosnovanoj Gradiškoj biskupiji. Tijekom ranoga novovjekovlja bio je važno sjedište zbornoga kaptola. Kao župa ostao je sastavnicom Gradiške biskupije nekoliko godina jer je ta biskupija ubrzo ukinuta te je od 1791. godine župa Žminj ušla u Tršćansku biskupiju. Naknadno je 1828. godine postala sastavnicom Tršćansko–koparske biskupije. Takvo je stanje ostalo sve do 1947. godine, kada je osnovana Pazinska apostolska administratura. Kao privremena tvorba, Administratura je obuhvaćala hrvatski i slovenski dio Tršćansko–koparske biskupije u granicama socijalističke Jugoslavije, pa tako i župu Žminj. Pazinska apostolska administratura pripojena je Porečko–pulske biskupiji 1977. godine, pa se je Žminj nanovo vratio pod okrilje biskupije u sklopu koje je bio kada je prvi put spomenut (Bartolić i Grah, 1999, 21–24; Trogrlić, 2008, 62 i 64; Orbanić, 2017, 69–99). Kako se Tršćansko–koparska biskupija prostirala sve do Pazina i Učke, u pomanjkanju hrvatskih svećenika njezin je ordinarij u hrvatske župe slao Slovence.⁹ Tako je 1946. godine u Žminj došao kao župnik Slovenac Rudolf Zafran, koji je zbog svoje plemenitosti ostavio duboki trag u toj župi.¹⁰ Zafrana je naslijedio u kolovozu 1963. godine Marcel

Peteh 1. rujna 2021. i s. Anamarijom Rakocija 7. rujna 2021. godine. Ujedno im zahvaljujemo na izdvojenom vremenu i trudu prilikom rasvjetljavanja svih okolnosti dolaska sestara milosrdnica u Žminj.

8 O dolasku sestara u Pulu usp. Mužina, 2018, 24–25.

9 Stjepan Cek (1913.–1985.), župnik u Lanišću u vrijeme “krvave krizme”, naveo je da su na području Istre kao slovenski svećenici, uz njega, djelovali Rudolf Zafran, Leopold Jurca, Jože Vidau, Vladimir Rebek, Franjo Stegel, Rozman (Cek, 2013, 63–64).

10 Rudolf Zafran (1916.–2002.) djelovao je u Žminju od 1946. do 1963. godine. Zaslužan je za obnovu župne crkve i u ratu do temelja srušene župne kuće, kao i za revni pastoralni rad na Žminjštini u ranom poraću (usp. Orbanić, 2014).

Krebel, rođen u Tinjanu, a kao dotadašnji župnik obližnjega Kanfanara. Župnik Krebel bio je vrlo aktivan pastoralni djelatnik, spretan i intelektualno širok, vješt organizator i komunikator.¹¹

Kakvo je mjesto bio Žminj u ovom kontekstu važne 1972. godine? Odgovor na to pitanje nalazi se u kroničarskom zapisu sestara Agate Brajković i Karmele Elek, kojim su ovako opisale župu sv. Mihovila arkandela prigodom svojega dolaska: »Žminj više nije selo. To je mali gradić u Istri, geografsko sjedište Čakavskog sabora. Dobri su ljudi, iako ima četiri birtije, više nego nekad župa Ars. No ima i drugih svih mogućih dućana. Ima lijepu župnu crkvu sv. Mihaela, crkvicu sv. Agate iz XI stoljeća. Osmoljetka sa mnogo djece kao u Janjevu. Župa broji blizu 4.000 ljudi. Dala je mnogo svećenika i redovnica. I naša provincija ima 7 živih i dobrih milosrdnica koje se ponose i svojom Družbom i svojom župom. [...] Svaki kutak Istre ima nešto osebujno i atraktivno. Zato su i stanovnici Žminja ponosni na to svoje mjesto jer i ono je dio te drage Istre i običajima i jezikom njen najhrvatskiji dio.«¹² Navedeni je opis dijelom sadržajno očekivan, poglavito njegov završetak, jer je malo prošlo od hrvatskoga proljeća, kada je naglašeno iskazivan nacionalni zanos.¹³ Sestrama, kako vidimo, nije promaknula ni činjenica Čakavskog sabora, kao nedavno osnovane udruge u kulturi, koja je imala odjek daleko izvan granica Istre te je pronosio ugled Žminja kao mjesta njegova sjedišta (Lužina et al., 2020). Upravo je krajem 1972. godine u zgradi osnovne škole u Žminju i formalno osnovano Folklorno društvo Cere, koje je započelo s organiziranim nastupima još 1946. godine te se je prometnulo u jednu od »najboljih i najpoznatijih grupa u Istri« (Pernić, 1972). Nije na odmet spomenuti da je te iste godine Skupština Općine Rovinj odobrila lokaciju za izgradnju benzinske crpke u Žminju (HR–DAPA–857), svakako jedne važne točke prometnoga, pa time i gospodarskoga razvoja kraja. Tada agilni predsjednik mjesne zajednice Petar Radovan trudio se je od Žminjštine učiniti što kvalitetnije mjesto stanovanja svojim žiteljima, pa i surađujući s Crkvom, što nije bilo uobičajeno za ta politički specifična vremena (Orbanić, 2020). U duhovno–vjerskom smislu Žminjština je toga vremena imala, kako ćemo pokazati, gotovo četrdeset sestara pripadnica različitih družbi diljem Europe, a dala je i devet svećenika ređenih prethodna dva desetljeća (Orbanić, 2014, 74). Zacijelo je sve navedeno u sinergijskom djelovanju pridonijelo opisanomu dojmu sestara o Žminju koji »više nije selo«.

11 Mons. Marcel Krebel (1931.–2008.) bio je župnik u Žminju od 1963. do 1978. godine. Vodio je razgranatu pastoralnu aktivnost radeći sa svim dobnim skupinama. Osim što je najzaslužniji za dovođenje milosrdnica u tu župu, pokrenuo je, između ostaloga, župni list *Živimo kršćanski* (usp. Hang Raguž, 2008; Prodan, 2018).

12 HR–APMDS. Kronika za 1972. godinu.

13 O hrvatskom proljeću u Istri usp. Dukovski, 2007.

2. Predradnje za dolazak milosrdnica

Razdoblje neposredno nakon Drugoga svjetskoga rata, premda je bilo višestruko tegobno, za Žminjštinu je bilo plodno na duhovnom planu. Taj je kraj tih godina imao najveći broj sjemeništara. Velezaslužni župnik Rudolf Zafran (1946.–1963.) tražio je sestre milosrdnice kako bi mu bile na ispomoć u župi, no nije ih uspio dobiti jer nije imao stana ni za sebe (Kirn i Nosić, 1980, 184). Zafran je uz pomoć svojih župljana kroz više godina obnavljao nekadašnji župni stan porušen tijekom rata, i uspio u nj useliti. No, uskoro je bio premješten (Orbanić, 2014, 25–28 i 77), stoga je rad na dovođenju redovnica u župu bio na novom pastiru.

Marcel Krebel (1963.–1978.), zacijelo imajući na umu i namjere svojega predšasnika, usmjerio je dio svojega pastoralnoga plana i na brojčano pojačanje redova duhovnih pregalaca u Žminju. Organizirao je od subote 21. do ponedjeljka 23. kolovoza 1971. godine okupljanje svih sestara rodom iz Žminja koje su se nalazile na službi u Italiji, Francuskoj, Njemačkoj i u Jugoslaviji. Sjatio se je tako u Žminj 30 sestara, od njih ukupno 39 živih, koje je Providnost rasporedila po raznim službama i družbama po raznim zemljama Europe. Na taj su susret došle sve sestre koje god su bile u mogućnosti. Župnik im je sadržajno organizirao boravak u rodnoj župi i Istri. Imale su predavanja koja su im održali Josip Šajina,¹⁴ Anton Benvin¹⁵ i Antun Kresina.¹⁶ U subotu popodne sestre su zajedno sa spomenutim predavačima otišle posjetiti crkvu sv. Marije Božje Svetomore, potom u Juršiče, Pulu, Rovinj, Poreč i Pazin. U nedjelju je u Žminj došao biskup Nežić, koji je koncelebrirao sv. Misu s gore spomenutim profesorima. Popodne je iza svečane Večernje bila organizirana akademija, gdje su sudjelovali domaći recitatori i sopele iz Cera, trio Krajcar iz Vodnjana i tamburaški zbor Runolist iz Bala. Biskup je bio čitav dan u Žminju, do na večer u 21 sat. Zadnjega dana susreta, u ponedjeljak, na groblju je održana sv. Misa za sve pokojne redovnice i svećenike, a nakon zajedničkoga doručka bio je dirljiv sastanak svih sestara.¹⁷ Bio je to, dakle, susret ženskih duhovnih snaga koje je tijekom godina Žminjština dala brojnim družbama diljem Europe. Njihova je brojnost nepobitan pokazatelj jakoga kršćanskoga duhovnoga ambijenta iz kojega su poniknule. Tomu treba nadodati i ranije spomenuti podatak o do tada devet svećenika koji su bili zarađeni u Žminju prethodna dva desetljeća. Župnik kao da je tom aktivnošću okupljana žminjskih redovnica želio senzibilizirati svoju pastvu za dolazak redovnica koje bi mu bile na ispomoć u dijelu duhovnih i materijalnih poslova.

14 O mons. Josipu Šajini (1933.–2005.) usp. Prodan, 2017a.

15 O mons. Antonu Benvinu (1935.–1996.) usp. Medved i Šuljić, 2017.

16 O Antunu Kresini (1934.–1990.) usp. Prodan, 2017b.

17 HR-ŽAŽ. Kronika župe Žminj, kolovoz 1971. godine.

3. Pregovori okrunjeni uspjehom

Prvi konkretan korak ka dovođenju sestara milosrdnica u župu Žminj dogodio se je početkom ožujka 1969. godine. Tada je župnik Marcel Krebel poslao upravi Provincije Majke Dobrog Savjeta — Rijeka pisanu zamolbu s traženjem da se njegovoj župi dodijele redovnice iz te družbe. To je traženje obrazložio na način da je istaknuo velike duhovne potrebe svoje župe, zbog kojih bi pomoć redovnica, njihov rad i nazočnost, mnogo pridonijeli duhovnomu rastu i napretku župe. U nizanju pojedinosti navodi kako je župa Žminj tada brojila preko 3.000 vjernika, koji stanuju u 92 zaseoka i s »gradom kao centrom«.¹⁸

Spominjanje Žminja kao »grada« ne treba čuditi, jer ga mještani i dan danas tako zovu usprkos povijesno–pravnoj činjenici koja ga nije svrstavala na taj rang lokalne uprave. Tomu valja pripomenuti da su do ne tako davno njegovi stanovnici sami sebe zvali *grajani*, a stanovništvo zaseoka u njegovoj bližoj i daljoj okolici nazivano je *kampanjuoli* (Nikočević, 2008).

Župnik nastavlja u svojem pismu tvrdnjom kako velika većina vjernika redovito obavlja svoje dužnosti prema Bogu. Kad je u pitanju vjeronauk, čak 99% djece od njih 400 što pohađa osnovnu školu u Žminju ide na vjeronauk. Dodatno, pedesetak djece polazi vjeronauk u jednoj filijali. Na župniku je do tada bila sva ta briga i teret. A on je nedjeljom i blagdanom imao po tri svete mise i dvije večernje. Tu su bili sastanci ministranata i nagovori za mladež. Župnikova je dužnost, dakako, bila dijeljenje sakramenata i s njima povezanim pripremanjima: krštenja, vjenčanja, posjeti bolesnicima. Iako župnik ne navodi ispovijedi u taj sakramentalni niz, one su bile bitna Krebelova aktivnost, što potvrđuju zapisi kronike župe i za tu godinu.¹⁹ U zamolbi nadalje navodi pogrebe, uređ, materijalne poslove oko održavanja crkava. Krebel je redovito vršio katehizacije, dopisivao se sa župljanima izvan župe, te je vodio bratovštinu Presvete Krunice, koja je bila osnovana 1966. godine prilikom žminjskih župnih misija koje su održavali dominikanci.²⁰

Nakon što je obrazložio traženje pomoći kroz zbijeni opis vlastite preopterećenosti poslovima u župi, vlč. Krebel naveo je što očekuje od sestara milosrdnica kao pomoćnica u župnom pastoralu. One bi u prvom redu djelovale u katehizaciji prvih razreda osmogodišnje škole. Dodatno bi duhovno djelovale okupljanjem djece i djevojaka u smislu njihova pobuđivanja za svećenički i redovnički poziv. Potom bi imale zadatak uređivati župnu crkvu.

Krebel u svojoj zamolbi tvrdi da osobno poznaje djelovanje i zalaganje sestara milosrdnica te da ga u molbi podupire biskup Nežić. Naime, uz svoj dopis provincijalatu župnik umeće i posjetnicu Dragutina Nežića, biskupa Porečkoga i Pulsčkoga, na kojoj je vlastoručno zapisano sljedeće: »Veoma preporučam

18 HR–APMDS. Zamolba br. 42/1969, 1. ožujka 1969. godine.

19 HR–ŽAŽ. Kronika župe Žminj za 1969. godinu.

20 HR–ŽAŽ. Kronika župe Žminj, studeni 1966. godine; HR–APMDS. Zamolba br. 42/1969, 1. ožujka 1969. godine.

provincij[skoj] upravi molbu župe Žminj za dodjelu časnih sestara jer je to najveća i najuzornija župa [...].« Župnik je zamolio konkretno da mu uprava izide u susret kroz dodjelu dviju sestara, i to što je prije moguće jer bi se time »pristupilo jednom novom zahvatu u radu ove župe« za koje smatra »da će biti od koristi i vjernika i na slavu Božju.«²¹ Zacijelo je smatrao da bi stanoviti poticaj Družbi za udovoljenjem toj želji za osnivanjem podružnice milosrdnica u Žminju bilo i primanje redovničkoga odijela milosrdnica Zore Modrušan iz Haluzi, čija je rodena sestra isti dan, tj. 8. rujna 1968. godine, položila vječne zavjete.²²

Župnik Krebel nije morao dugo čekati na odgovor iz Rijeke. Provincijalna poglavarica s. Sibila Ladika odgovorila mu je 20. ožujka iste godine. Odgovor je, međutim, bio negativan. Kao razlog takvomu odgovoru navela je da provincija ne raspolaže »silama« kakve on traži, no da će imati u vidu zamolbu jer je župa Žminj dala njihovoj provinciji nekoliko članica. Uz tu privremenu "odbijenicu" provincijalna poglavarica pojasnila je župniku da sestre trebaju imati posve odvojen stan, koji ne smije biti ni u kakvoj vezi sa župnim stanom, gdje mogu voditi svoje zasebno kućanstvo. Dodatno, navela je da treba misliti i na »nagradu sestrama« koje bi mu bile na ispomoći, »da se mogu pristojno uzdržavati.«²³

Provincijalna poglavarica Ladika i u srpnju 1969. godine pisala je župniku Krebelu da za tekuću godinu nije moguće udovoljiti njegovoj zamolbi, te ga je pozivala na strpljenje i uputila na eventualnu mogućnost udovoljenja njegovoj zamolbi naredne godine. Potonji dopis poglavarice vlč. Krebelu u vezi je sa župnikovom zamolbom iz početka ožujka, kako to stoji u zaglavlju dokumenta.²⁴ Stoga smo skloni zaključiti da je u međuvremenu župnik pokušao urgirati i u usmenoj formi.

Krebela je krasila upornost, snažna ustrajnost u pastoralnim aktivnostima. Kako se iz provincije sestre nisu javljale, krajem studenoga 1972. godine uputio je još jedno pismo provincijalnoj poglavarici. Prošlo je, naime, više od tri godine od njegova prvoga pisma zamolbe, a tako i, mogli bismo napisati, uvjetno pozitivnoga odgovora iz provincije. Već je na početku svojega obraćanja naveo da im piše »nakon duge šutnje«. Našao je posebnu kuću gdje bi sestre mogle živjeti i provoditi svoj život. Spomenuta je kuća, po njegovim riječima, bila namještena, pa je i taj mogući uvjet zadovoljen. U ponovljenoj molbi navodi da bi mu trebala jedna sestra katehista koja bi mogla biti i sakristanka, a da bi uz nju mogle stanovati i druge sestre. To je pismo poslao po bogoslovu Milanu Mužini,²⁵ koji je dobio zadatak dati eventualna dodatna objašnjenja upravi provincije. Ako mu se u najskorije vrijeme udovolji zamolbi, bio je spreman osobno doći u Rijeku. Toga je puta tekst pisma zaključio porukom iz koje se može naslutiti da je bio pripravan obratiti se na neku drugu redovničku zajednicu u slučaju negativnoga

21 HR-APMDS. Zamolba br. 42/1969, 1. ožujka 1969. godine.

22 HR-ŽAŽ. Kronika župe Žminj, rujan 1968. godine.

23 HR-APMDS. Pomoć, br. 38/1–1969, 20. ožujka 1969. godine.

24 HR-APMDS. Katehista, br. 38/1–1969, 17. srpnja 1969. godine.

25 Zahvaljujem Milanu Mužini, koji mi je osobno posvjedočio o svojem sudjelovanju u tim događajima.

odgovora: »Ukoliko pak mi ne možete udovoljiti molbi morao bi se obratiti nekamo drugamo.«²⁶

Provincijalna poglavarica već je 1. prosinca 1972. godine pozitivno odgovorila na župnikovu ponovljenu zamolbu, podsjećajući da je prva molba dospjela još u ožujku 1969. godine. U obrazloženju se navodi da je provincijalna uprava posljednjih dana odbila nekoliko sličnih ponuda. Provincijalna poglavarica navela je više razloga zbog kojih je odgovorila na takav način:

1. mnogostruki pastoralni rad u župi Žminj;
2. toplja preporuka biskupa Dragutina Nežića da se osnuje filijala u Žminju;
3. iz Žminjštine potječe više članica Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga;
4. čekalo se je ispunjenje potrebnih uvjeta stanovanja i održavanja sestara.

Ubrzo su se trebali poduzeti daljnji koraci kako bi se filijala osnovala u Žminju 15. prosinca 1972. godine. Provincijalna poglavarica predložila je, u zaključnom dijelu svojega pisma, da se odmah krene u usmeno dogovaranje oko pojedinosti.²⁷

U vrijeme tih pregovora između žminjske župe i milosrdnica, u Poreču je kao biskup ordinarij porečki i pulski stolovao Dragutin Nežić, koji je, kako smo ranije naveli, i sam imao izravni kontakt sa sestrama jer su mu bile domačice u porečkom sjedištu biskupije.

Ordinarijat u Poreču dao je 6. siječnja 1973. formalni pristanak i odobrenje za otvaranje filijale sestara milosrdnica u župi Žminj. Biskup Nežić u svojem je dopisu vrhovnoj upravi Družbe u Zagrebu napomenuo da mu je drago što je »župnik – dekan preč. g. Marcel Krebel uspio za sestre ostvariti boravak u zasebnoj kući.«²⁸ I iz te napomene razabiremo da je zasebno boravište sestara bilo zacijelo ključno pitanje u postupku odobrenja te filijale, što dodatno potvrđuje i klauzula ugovora između župe i provincije.²⁹

4. *Kuća Bianke Peteh*

Kuća koju je župnik u svojem dopisu spomenuo provincijalnoj poglavarici pripadala je Bianki Peteh. Ta je viša medicinska sestra posve predana svojemu pozivu, inače rodom iz Žminja, u dogovoru sa župnikom Marcelom Krebelom s radošću ustupila naslijedenu roditeljsku kuću župi, a u svrhu doma za sestre milosrdnice koje će doći.³⁰ U toj su kući, smještenoj u ulici Matije Gupca br. 10, sestre ostale sve do 1989. godine.³¹ Peteh ju je ustupila na korištenje župi za

26 HR–APMDS. Poštovana, br. 196/1972, 30. studenoga 1972. godine.

27 HR–APMDS. Otvaranje, br. 97/1972., 1. prosinca 1972. godine.

28 HR–APMDS. Biskupijski ordinarijat u Poreču, 4/1973, 6. siječnja 1973. godine.

29 HR–APMDS. Ugovor, Broj: 97–4, 14. prosinca 1972. godine.

30 Prema sjećanju Bianke Peteh.

31 Prema sjećanju Bogumila Ermana.

smještaj sestara na razdoblje od deset godina. Spomenuti rok mogao se je ugovorom produžiti. Obveza župe bila je održavati i popravljati kuću u ime stanarine. Kako priliči takvoj vrsti dokumenta, jedan je primjerak ostao u župi, drugi je dobila vlasnica kuće, treći je poslan sestrama, a četvrti biskupijskomu ordinarijatu u Poreč. Ugovor je potpisan 10. prosinca 1972. godine.³²

Inače, kuća se je sastojala od dvije prostorije: jedne u prizemlju, a druge na katu. Prostor sa sanitarijama dozidan je nešto kasnije. Namještaj je bio dijelom Družbin, dijelom od župnika, a trećim dijelom od vlasnice kuće. Oko kuće bio je i mali vrt.³³ Radovi na kući, dakako, nisu bili svi gotovi te 1972. godine. Fasada je obnovljena krajem svibnja 1978., kojim povodom je provincijalna poglavarica došla u posjet sestrama 9. lipnja te iste godine.³⁴

5. Komunikacija između provincijalne poglavarice i vrhovne uprave Družbe u Zagrebu

Da bi se otvorila filijala sestara milosrdnica u Žminju bilo je potrebno odobrenje vrhovne uprave Družbe u Zagrebu. Stoga je provincijalna poglavarica poslala dopis zamolbu upravi Družbe. U tom dopisu obrazlaže kako je njezina provincijalna uprava u Rijeci u posljednje vrijeme odbila nekoliko ponuda za otvaranjem župnih filijala, a kao razlog tomu navela je pomanjkanje sestara. Ponudu vlč. Krebela prihvatila je iz više razloga. Prvi razlog bio je taj što je župa Žminj dala tada više živućih sestara Družbi.³⁵ Nadalje, vodilo se je računa o potrebi otvaranja filijale u toj župi, kako je spomenuti župnik Krebel već 1969. podnio prvu zamolbu u tom smislu. Kao treći razlog provincijalna poglavarica navela je činjenicu da je za potrebe života sestara iznadena zasebna kuća nedaleko od crkve u kojoj bi one samostalno stanovale. Sestre bi u Žminju imale dva zadatka: poučavati djecu vjeronauk te uređivati crkvu. To su razlozi da poglavarica traži od uprave osnivanje filijale u Žminju. Sestre bi, i prema tom dopisu, trebale započeti s radom 15. prosinca 1972. godine.³⁶

Vrhovna uprava Družbe razmatrala je na sjednici vrhovnoga vijeća Družbe 24. prosinca 1972. obje zamolbe župnika Marcela Krebela, tj. onu iz ožujka 1969. koju je preporučio biskup Dragutin Nežić i drugu iz studenoga 1972. godine. Odgovor je bio pozitivan, tako da je filijala mogla biti osnovana u Žminju 15. prosinca. Izvjesno je da je vrhovna uprava bila ranije o toj namjeri obavještavana usmenim kanalima, te da je na sjednici odluka donesena *pro forma*. Naime, kako

32 HR-APMDS. Ugovor, 97–3, Žminj, 10. prosinca 1972. godine.

33 HR-APMDS. Kronika u slici, Žminj.

34 HR-APMDS. Kronika u slici, Žminj, 25. svibnja 1978. i 9. lipnja 1978. godine.

35 U citiranom dokumentu od 4. prosinca 1972. govori se o osam sestara bez navođenja njihovih imena. Prema sjećanju s. Auguste Modrušan i provincijalne poglavarice s. Anamarije Rakocija, iz Žminja je tada bilo sedam sestara u toj Družbi: s. Emerencijana Blašković, s. Darinka Grizila, s. Eufemija Miličić, s. Augusta Modrušan, s. Gracijela Modrušan, s. Anuncijata Žufić i s. Terezija Žufić.

36 HR-APMDS. Otvaranje filijale, 97–2/1972, Rijeka, 4. prosinca 1972. godine.

biva razvidnim, vrhovno vijeće sastalo se je na Badnjak, dakle devet dana nakon što su sestre došle u Žminj. To je tijelo uputilo provincijalnu upravu da sastavi ugovor sa župom Žminj.³⁷

6. Svečani dolazak sestara milosrdnica

Dolazak sestara milosrdnica u Žminj bio je dobro pripremljen te su ih župljani s nestrpljenjem i radošću očekivali.³⁸ Početkom prosinca 1972. kuća za sestre bila je konačno uređena. U župu su došle djelovati dvije sestre: s. Agata Brajković, koja je imala voditi domaćinstvo, i s. Marija Karmela Elek, koja je bila zadužena za katehizaciju. Obje su bile premještene iz drugih istarskih filijala: s. Agata iz Pule, a s. Karmela iz Marcilnice. Bio je to petak, 15. prosinca 1972. kada su spomenute dvije sestre krenule iz Rijeke u pratnji provincijalne poglavarice u Žminj. Vozile su se malim Volkswagen autom i stigle pred župnu kuću točno u podne. Sestre su se najprije otišle pokloniti Isusu u župnoj crkvi, gdje su zamolile za blagoslov. Potom ih je župnik odveo do njihova novoga prebivališta, tj. kuće. U kuhinji njihove nove kuće dočekao ih je topli ručak s vazom bijelih ruža na stolu. Gostoprимstvo susjeda bio im je prvi susret sa župljanima među kojima su imale djelovati. Oko sestara odmah se je stvorio roj djece, koja su im pomogla prenijeti stvari iz auta u kuću. Unutar kuće, koja je odisala čistoćom i toplinom, bilo je i puno namirnica: krumpira, brašna, ulja.

Uvođenje s. Karmele Elek u župu organizirano je u nedjelju 17. prosinca 1972. godine na prvoj župnoj misi u 7:30 sati. Povorka sa sestrama polazila je uz pratnju orgulja i pjevanje pjesme Kristu Kralju od crkvenih vrata prema mjestu posebno pripravljenom za njih. Mladi intelektualac bio je na čelu povorke noseći križ. Iza njega su koračala četiri para ministranata, a iza njih šest sestara, od kojih su dvije bile rođene Žminjke: s. Eufemija Miličić i s. M. Anuncijata Žufić. Kako sugestivno opisuje s. Gizela Subotičanec »Velika crkva iz XI stoljeća, koja je gledala mnoge procesije, promatrala je i svečani ulazak milosrdnica u apostolski rad žminjske župe. Sve su oči bile uprte u njih. A bilo je skupljeno mnogo naroda.« Župnik Krebel, obučen u misno ruho, dočekao je povorku ispred oltara. Čim je pjesma završila, stao je pred mikrofon i održao pozdravni govor, u kojem je izrazio radost što je dočekao suradnju sestara te je vjernicima preporučio njihove potrebe. Nakon što je župnik zaključio svoj govor, nastupila je jedna djevojčica sa svojim pozdravom. Potom je tajnica provincije s. Gizela u ime sestara pozdravila župnika i župljane. Ista s. Gizela u kroničarskom je zapisu istaknula da je najprovidonosnije bilo čitanje poslanice. Iako je sve bilo posebno pripremljeno za tu zgodu, liturgijska čitanja nisu bila odabrana, nego su uzeta redovita za tu nedjelju. Čitanje je dopalo s. Karmelu, katehisticu koja je bila uvedena u službu: »Duh Gospodnji na meni je ... On me posla blagovjesnikom biti ubogima,

37 HR-APMDS. Vrhovna uprava, 693–1972, Zagreb, 24. prosinca 1972. godine.

38 Prema sjećanju Bogumila Ermana.

iscijeliti srca slomljena; zarobljenima proglasiti slobodu, sužnjima oslobođenje; proglasiti godinu milosti Gospodnje.« Župnik je dakako i u propovjedi naglasio prisutnost sestara, a unutar molitve vjernika bila je Gospodinu upravljena prošnja »da milosrdnice ustraju u dobrom djelovanju do konca«. Po zaključenju Mise pred crkvom je uslijedilo međusobno upoznavanje župljana sa sestrama te su se svi vratili svojim domovima u lijepom raspoloženju.³⁹

Zaključak

Iako je potreba za redovnicama u župi sv. Mihovila arkandela u Žminju zacijelo postojala i ranije, prve obavijesti o razmišljanju oko njihova angažmana historiografija nam donosi tek za župnikovanja Rudolfa Zafrana (1946.–1963.). Preduvjet odobrenju za osnutak zasebne filijale milosrdnica u Žminju bio je stvaranje prihvatljivih materijalnih okolnosti, što je prvenstveno značilo samostalni stan za sestre. To je ostvareno krajem 1972. godine. Iako skroman, taj je stan, zapravo iznajmljena kuća, sestrama bila ne samo dom, nego i susretište milosrđa. U nj su, kako svjedoči kronika što su ju vodile sestre, tijekom narednih godina zalazili brojni siromasi po pomoć, kao i imućniji koji su donosili potrepštine sestrama, kao i za ostale siromaha te župe.⁴⁰ Doček sestara 15. prosinca 1972. bio je dobro organiziran i svečano proslavljen zahvaljujući kvalitetnoj organizaciji koju je predvodio župnik Marcel Krebel (1963.–1978.). Važno je napomenuti da su župljani sestre dobro primili. Sam je Žminj prilikom dolaska sestara imao zamjetnu duhovnu i kulturnu važnost na karti ne samo Istre, nego i Hrvatske zahvaljujući brojnim redovnicama i svećenicima koji su iz toga mjesta potekli, kao i činjenici sjedišta Čakavskoga sabora. O svemu navedenom provincija je vodila računa prilikom donošenja odluke o osnivanju te filijale. Pastoralno djelovanje sestara započeto u prosincu 1972. godine nastavilo se je u toj župi i traje kontinuirano punih gotovo pola stoljeća sve do danas.⁴¹ Treba napomenuti da je dolaskom milosrdnica Žminj dobio i specifičnu karitativnu komponentu, koja je kroz naredna desetljeća njegovana posebice među djecom i mladima. Jedna od ključnih zadaća sestara bila je upravo sustavno odgajati pučkoškolce u svjetlu vinkovske karizme, o čemu se može pisati u nekoj drugoj prilici.

39 HR–APMDS. Kronika za 1972. godinu.

40 HR–APMDS. Kronika za 1978. godinu.

41 HR–ŽAŽ. Kronika 1972.–2021.

Literatura

- Anon. (2018). Iz župne kronike: Knjiga I. U: Milan Mužina (ur.), *Župa sv. Pavla apostola u Puli 50 godina* (str. 19–42). Pula: Župa sv. Pavla u Puli.
- Bartolić, Marijan; Grah, Ivan (ur.) (1999). *Crkva u Istri*. Pazin: Istarsko književno društvo Juraj Dobrila.
- Bertoša, Miroslav (2000). Epistolarno svjedočanstvo o monsinjoru Boži Milanoviću (Uz 110. obljetnicu rođenja i 20. obljetnicu smrti karizmatičnog Istranina). *Forum*, 72(1–3), 226–245.
- Bratulić, Josip (2000). Dragutin Nežić, biskup i povjesnik. U: Dragutin Nežić, *Iz istarske crkvene povijesti* (str. 5–8). Pazin: Josip Turčinović.
- Cek, Stjepan (2013). *Uspomene na svećeničke godine u Istri, 1937.–1965*. Zagreb: Glas Koncila.
- Dukovski, Darko (2007). *Istra i Rijeka u Hrvatskome proljeću*. Zagreb: Alinea.
- EG. *Evangelii gaudium*. (24. studenoga 2013.) U: Franjo, *Evangelii gaudium: Radost evanđelja: Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i dakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2013.
- Franzen, August (1993). *Pregled povijesti Crkve*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Hang Raguž, Ljubica (2008). U spomen mons. Marcel Krebel. *Glasnik pulske bolnice*, 5, 113.
- Hek, Antun (1982). Božo Milanović. U: Antun Hek (ur.), *Istarska Danica 1982* (str. 28–35). Pazin: Istarsko književno društvo Juraj Dobrila.
- Hek, Antun (1988). O životnom putu i djelu dra Bože Milanovića. *Pazinski memorijal*, 17(2), 61–69.
- Jakovljević, Ilija; Jelenić, Sergije; Milotić, Ivan (ur.) (2019). *Mons. Dragutin Nežić i Istarska Crkva (1947.–1984.)*. Poreč: Porečka i Pulska biskupija.
- Kirn, Livija; Nosić, Vincencija (1980). *Sestre milosrdnice u Rijeci: 1858–1978: Povijest riječke provincije Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga s Kućom maticom u Zagrebu*. Rijeka: Riječka provincija Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga.
- Križman, Mate (2008). Isprava pape Aleksandra III. iz 1178.: Paleografski i filološki pristup. U: Slavko Krajcar (ur.), *Libri žminjski: Libar drugi* (str. 27–39). Žminj: Katedra Čakavskog sabora Žminj.
- Lužina, Jelena; Rakovac, Milan; Šiklić, Josip (2020). *Čakavski sabor 1970.–2020*. Žminj: Čakavski sabor.
- Mandarić, Valentina (1997). Redovnice u pastoralnom poslanju Crkve u Hrvata (od Drugog svjetskog rata do demokratskih promjena). *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 14(10), 591–598.
- Medved, Marko (2013). Crtice iz crkvene povijesti Rijeke vezane uz odnos kršćanstva i zdravstva. *Acta medico-historica Adriatica*, 11(1), 113–130.
- Medved, Marko; Šuljić, Anton (2017). Kolokvij — Spomen na život i djelo mons. dr. Antona Benvina. *Riječki teološki časopis*, 49(1), 147–228.
- Močibob, Ante (1996). Život za Istru i Istrane: In memoriam biskupu Dragutinu Nežiću. U *Istarska Danica 1996* (str. 41–47). Pazin: Istarsko književno društvo Juraj Dobrila.
- Nikočević, Lidija (2008). Grajan i kampanjuoli: Prilozi o društvenoj kulturi Žminja i Žminjštine. U: Slavko Krajcar (ur.), *Libri žminjski: Libar drugi* (str. 93–104). Žminj: Katedra Čakavskog sabora Žminj.
- Orbančić, Elvis (2014). *Rudolf Zafran i vjerski život župe Žminj (1946.–1963.)*. Žminj: Župa Žminj.

- Orbanić, Elvis (2017). Vjersko i društveno ozračje Žminjštine u prvoj polovici 18. stoljeća. *Povijesni prilozi*, 36(52), 69–99.
- Orbanić, Elvis (2020). Žminj 1971. godine. U: Ante Močibob (ur.), *Istarska Danica 2021* (str. 115–120). Pazin: Istarsko književno društvo Juraj Dobrila.
- Pernić, Renato (1972). Osnovano Folklorno društvo Cere. *Glas Istre*, 26 (295), 19. prosinca, 5.
- Popić, Veronika Mila (2021). *Milosrde otkupljuje mržnju: Odnos jugoslavenskog kuminiističkog režima prema Družbi sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog — Zagreb od 1945. do 1952. godine*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Prodan, Goran (2017a). Šajina, Josip. *Istrapedia: Istarska internetska enciklopedija*. URL: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/2768/sajina-josip> (10. 2. 2022.)
- Prodan, Goran (2017b). Kresina, Antun. *Istrapedia: Istarska internetska enciklopedija*. URL: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/1487/kresina-antun> (10. 2. 2022.)
- Prodan, Goran (2018). Krebel, Marcel. *Istrapedia: Istarska internetska enciklopedija*. URL: <https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/2444/krebel-marcel> (10. 2. 2022.)
- Prodan, Goran (2019). Bartolić, Ivan. *Istrapedia: Istarska internetska enciklopedija*. URL: <https://www.istrapedia.hr/it/natuknice/4010/bartolic-ivan> (10. 2. 2022.)
- Srakić, Marin (2000). *Zabrana školskog vjeronauka u doba komunizma: Kratki prikaz na temelju povijesnih izvora s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku i na područje Đakovačke i Srijemske biskupije*. Zagreb: Katchetski salezijanski centar.
- Šanjek, Franjo (1991). *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru: Pregled religiozne povijesti Hrvata (od VII. do XX. st.)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Trogrlić, Stipan (2008). *Odnosi Katoličke crkve u Istri i jugoslavenske državne vlasti 1945.–1954.* Pula: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Trogrlić, Stipan (2011). *Mons. Božo Milanović istarski svećenik: (1890. — 1980.): Crkveno-vjersko i javno-političko djelovanje*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vračić, Berislava; Kovačić, Alfonza (1996). *Sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga s kućom maticom u Zagrebu: 1845.–1995.: I.* Zagreb: Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Zagrebu.
- Vračić, Berislava; Kovačić, Alfonza (1998). *Sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga s kućom maticom u Zagrebu: 1845.–1995.: II.* Zagreb: Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskoga u Zagrebu.

Arhivsko gradivo

- HR–APMDS. Kronika za 1972. godinu i korespondencija. (Arhiv Provincije Majke Dobrog Savjeta — Rijeka)
- HR–DAPA–857. SO Rovinj, Zapisnici sjednica 1972/73, 17. veljače 1972. (Državni arhiv u Pazinu)
- HR–ŽAŽ. Kronika župe Žminj. (Župni arhiv Žminj)

*The Arrival of the Society of the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul in Žminj
On the Occasion of the 50th Anniversary of their Arrival and Activity (1972–
2022)*

Elvis Orbanić*

Summary

The earliest reference to the Parish of St. Michael the Archangel in Žminj is from the 12th century. During its history, it was also the seat of the collegial chapter and produced a number of priestly and religious vocations. This paper describes how the Sisters of Charity of St. Vincent de Paul were invited to and arrived at the Žminj parish in 1972. The paper is structured as follows: Introduction, A look at the history of the parish of St. Michael the Archangel in Žminj until 1972, Preliminary work for the arrival of the Sisters, Negotiations crowned with success, The house of Bianka Peteh, Communication of the provincial and the board of the Society in Zagreb, The solemn ceremony for the Sisters' arrival and closing remarks. Negotiations for their arrival officially began on the initiative of the Žminj parish priest, Marcel Krebel, in March 1968, and were concluded on December 15, 1972 with their arrival. The methodology for this article is based on an analysis of archival sources (primarily chronicles written by the sisters, parish chronicles and other documents), oral testimonies and relevant historiographical literature. This is the first paper which deals scientifically with the arrival of a female religious community in the Poreč and Pula diocese in the second half of the 20th century, and it was written on the occasion of the 50th anniversary of the sisters' arrival and their continuous work in the Žminj parish for the last half century.

Keywords: Sisters of Charity; Žminj; Diocese of Poreč and Pula; history of monasticism; parish history; 20th century

* Elvis Orbanić, Ph.D., Croatian Academy of Sciences and Arts, Institute for Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Rijeka, Regional Unit in Pula. Address: Prolaz kod kazališta 2, 52 100 Pula, Croatia. E-mail: eorbanic@hazu.hr